

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. XI: 2013

Data odczytu: 6.11.2013 r.

Nr 29 (369)

Data wydania: 6.11.2013 r.

=====

929. spotkanie

Marek Prabucki

Działalność grudziądzkiego Koła Związku Podoficerów Rezerwy w latach 1924-1939

Po zakończeniu I wojny światowej i po ustaniu zmagania na froncie wschodnim o wolność i niepodległość ojczyzny, podoficerowie rezerwy uznali za konieczne, aby nie spocząć na laurach, lecz zorganizować się w celu utworzenia organizacji, która byłaby gotowa do obrony Ojczyzny. Organizacją taką w latach międzywojennych był Związek Podoficerów Rezerwy.

Związek został założony na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej i dzielił się na 18 okręgów, a w roku 1937 liczył około 55 tys. członków. Celem związku było utrzymanie jednolitego narodowego Państwa Polskiego, jego niepodległości, potęgi i bezpieczeństwa, strzeżenie godności podoficera, szerzenie wiedzy wojskowej i współpraca z przysposobieniem wojskowym.

Część kół związku, w tym grudziądzkie, posiadało swoje sztandary. Wygląd ich początkowo był inspirowany przez samych fundatorów. W połowie lat trzydziestych ich wygląd zaczął ulegać zmianie. Swoim wyglądem zaczęły bowiem nawiązywać do sztandarów pułkowych. Sztandary posiadały wszystkie okręgi. Okres wojny przetrwało zaledwie kilka sztandarów związku, które obecnie przechowywane są w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Do najliczniejszych kół należały koła na Pomorzu. Koło w Tczewie liczyło w roku 1930 – 312 członków, w Bydgoszczy – 226, natomiast grudziądzkie miało 186 członków. Właśnie o tym kole chciałbym dziś opowiedzieć.

Grudziądzkie Koło Związku Podoficerów Rezerwy Ziemi Zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej powstało w 1924 roku i należało do najsprawniej działających organizacji byłych wojskowych na terenie miasta w latach międzywojennych. Na jego pierwszego prezesa wybrano podczas zebrania organizacyjnego p. Marciniaka. Uchwalono, że zebrania plenarne koła odbywać się

będą początkowo w każdy czwartek, po pierwszym dniu każdego miesiąca. W 1924 r. prezes koła grudziądzkiego bierze udział w zjeździe prezesów z Wielkopolski i Pomorza. Koło na tym zjeździe otrzymało pochwałę za sprawną organizację. W listopadzie 1927 r. odbyło się roczne zebranie koła, na które przybył wiceprezes zarządu związku w Toruniu – p. Felski, który to przewodniczył obradom. Sprawozdanie roczne z działalności zarządu koła przedstawił Józef Żelazny. Po krótkiej rzeczowej dyskusji, staremu zarządowi udzielono absolutorium. W wyniku głosowania na prezesa koła powołano Stefana Frąckowika. Po wyborze nowego zarządu, marszałek zebrania p. Felski, wygłosił odczyt pt. *Obrona i zdrowy fundament państwa*. Na koniec walnego zebrania, na wniosek prezesa i komendanta koła, uchwalono jednogłośnie rezolucję domagającą się utworzenia Okręgu Pomorskiego Związku Podoficerów Rezerwy z siedzibą w Toruniu, na wzór Związku Oficerów Rezerwy.

W lipcu 1928 r. odbył się w Toruniu zjazd prezesów Kół Podoficerów Rezerwy reprezentujących 2315 członków, położonych na terenie DOK VIII. Zjazdowi przewodniczył prezes Samodzielnego Okręgu – p. Felski. Podczas zebrania przystąpiono do najważniejszego punktu obrad, a mianowicie połączenia Okręgu Pomorskiego ze Związkiem Podoficerów Rezerwy w Warszawie. Po przemówieniach i krótkiej dyskusji zjazd uchwalił rezolucję o połączeniu się Okręgu VIII Związku Podoficerów Rezerwy z Ogólnopolskim Związkiem Podoficerów Rezerwy Rzeczypospolitej z siedzibą w Warszawie. Po uchwaleniu rezolucji, delegaci z Warszawy podziękowali zjazdowi w szczerych, żołnierskich słowach za zrozumienie sprawy. Podczas walnego zebrania koła, jakie odbyło się w listopadzie 1928 r., stwierdzono, że zarząd w czasie swego urzędowania w 1927 r. pracował gorliwie i sumiennie, podnosząc koło na wyżyny. Po udzieleniu absolutorium staremu zarządowi, w obecności 80 członków, wybrano nowy zarząd. W wyniku wyborów na prezesa został wybrany Wiktor Szykowski. W wolnych wnioskach uchwalono, aby wręczyć Alojzemu Zawadzkiemu Dyplom Zasługi za gorliwą pracę na rzecz koła w latach 1927-1928 oraz zwolnić go od płacenia składek na pół roku. Z powodu ustąpienia niektórych członków zarządu koła, w maju 1929 r. odbyło się nadzwyczajne walne zebranie w celu uzupełnienia składu zarządu. W wyniku wyborów na prezesa wybrany został Alojzy Tysler, a na komendanta – Stanisławski. W tym czasie koło liczyło 140 członków. W listopadzie 1930 r. w lokalu Kiellasa przy ul. Wybickiego, odbyło się roczne walne zebranie koła. Ze sprawozdania zarządu wynikało, że pracował on gorliwie, o czym świadczyło przeszło 200 załatwionych korespondencji. Według sprawozdania finansowego dochody koła wyniosły: 1965 zł, a wydatki: 1885 zł. Po sprawozdaniach odbyły się wybory nowego zarządu, a na jego prezesa został wybrany Władysław Pełka, a na komendanta p. Lelarczyk. Na początku grudnia tego samego roku koło urządziło uroczyste obchody ku czci bohaterów Powstania Listopadowego, które odbyło się w lokalu Kiellasa. Na uroczystość tę przybył prezes Okręgu z Torunia – p. Tycner. Wygłosił on wykład o powstaniach w roku 1830, 1831, 1848, 1863 i 1914. Podczas tych uro-

czystości prezes okręgu pomorskiego związku udekorował, za zasługi na rzecz koła, srebrnym medalem seniorów grudziądzkiego koła – Piotrowskiego i Tyslera.

W lipcu 1932 r. odbyło się nadzwyczajne walne zebranie koła, w celu uzupełnienia składu zarządu, a mianowicie w miejsce tragicznie zmarłego sekretarza koła Kiersztajna. Na to miejsce wybrano Adama Woškowiaka. W listopadzie 1932 r. przy udziale 50 członków oraz w obecności prezesa okręgu odbyło się walne zebranie koła. Na zakończenie obrad, przeprowadzono wybory nowego zarządu, a na jego prezesa został wybrany Stanisław Pełka. W ramach święta Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego miasta Grudziądza, koło urządziło w sierpniu 1936 r. zawody strzeleckie o tytuł mistrza koła na rok 1936/1937. Stanęło do nich 180 zawodników, których podzielono na trzy grupy. We wszystkich trzech grupach pierwsze trzy miejsca były nagrodzone dyplomami, które wręczono po zawodach w Dniu Żołnierza przez Prezydenta Miasta Józefa Włodka, płk. Cieślaka i mjr. Piątkowskiego. Koło grudziądzkiego związku walnie przyczyniło się do powstania placówek Związku Podoficerów Rezerwy w Łasinie, Radzynie Chełmińskim i Grucie, które powstały w lutym 1937 r. Pod hasłem „W jedności i odpowiednim zrozumieniu służby dla Państwa” odbyło się w styczniu 1938 r. walne zebranie koła. W obradach uczestniczyli komendant garnizonu Grudziądz gen. Sawicki i przedstawiciel zarządu Głównego z Warszawy, wiceprezes Kapka oraz przedstawiciel zarządu okręgu. Obrady rozpoczął prezes koła Adam Woškowiak, który powitał wszystkich gości, a następnie zaproponował na przewodniczącego zebrania wiceprezesa Zarządu Głównego – Kapkę. Sprawozdania z całorocznej pracy koła zaprezentowali sekretarz, skarbnik i komendant, który stwierdził, że praca nad wyszkoleniem wojskowym prowadzona jest w Kole Związku niezmiernie intensywnie przez wykłady, ćwiczenia, szkolenia instruktorów oraz poprzez wysyłanie członków na różne kursy. Jako ostatni głos zabrał prezes koła – Kłosowski, który scharakteryzował działalność koła, podkreślając, że podoficer rezerwy musi być przodownikiem we wszystkich dziedzinach życia państwowego. Po sprawozdaniach i udzieleniu zarządowi absolutorium, odbyły się wybory nowego zarządu, a na jego prezesa został ponownie wybrany Adam Woškowiak. Po wyborach odbyło się wręczenie członkom koła Znajdowskiemu i Sikorskiemu srebrnych Krzyży związkowych, nadanych im przez Zarząd Główny Związku w Warszawie. W czerwcu 1938 r. ks. dr Antoni Pastwa, proboszcz parafii farniej, który był jednocześnie członkiem koła, został na wniosek Zarządu Okręgu w Toruniu mianowany przez biskupa doktora Wojciecha Okoniewskiego, kapelanem Związku na Okręg Pomorski.

W sierpniu, w sali Tivoli odbył się X walny zjazd Delegatów Ogólnego Związku Podoficerów Rezerwy Wielkiego Pomorza. Został on poprzedzony uroczystą mszą św., którą odprawiono w kościele św. Ducha. Po mszy św. odbyła się defilada delegatów związku na ulicy Piłsudskiego. Następnie obrado-

wano w sali Tivoli. Obrady otworzył prezes powiatowego koła Ogólnego Związku – prezes Woškowiak. Podczas zjazdu uchwalono rezolucję w siedmiu punktach, między innymi w punkcie 4 rezolucji czytamy: „Wrogom głoszącym, że ziemia pomorska nie jest ziemią polską, odpowiadać będziemy z mocą, że nie tylko ziemia pomorska, ale przyległe do niej ziemie, dziś leżące po drugiej stronie kordonu, są polskie i polskie zostaną”.

W styczniu 1939 r. odbyło się walne zebranie koła, ostatnie przed wybuchem II wojny światowej, na które przybyli przedstawiciele władz miasta, pokrewnych organizacji, jak też podoficerowie służby czynnej, które otworzył prezes koła Adam Woškowiak. W swym sprawozdaniu stwierdził, że ogrom podjętych i realizowanych prac związku był duży i często chlubnie odbiegał od ram statutowych. Prezes Związku Okręgu Pomorskiego p. Soborak stwierdził, że na czoło wszystkich placówek związku na Pomorzu, wysunął się właśnie Grudziądz. Koło urządzało także wieczory dyskusyjne Związku Podoficerów Rezerwy. Jeden z wieczorów, który odbył się w marcu 1939 r. zgromadził w sali Domu Żołnierza 400 osób, a referat: *O roli społeczeństwa polskiego w stosunku do przerostu życia niemieckiego* wygłosił wiceprezes Polskiego Związku Zachodniego Paweł Bączyński. Po referacie, jak zwykle wśród słuchaczy, wywiązała się dyskusja. W maju 1939 r. koło obchodziło swoje 15-lecie istnienia, które połączono z Tygodniem Podoficera Rezerwy, podczas którego dla celów szkoleniowych odbyło się strzelanie z broni małokalibrowej na strzelnicy garnizonowej przy ul. Lipowej. Rozdanie nagród odbyło się w sali Tivoli podczas uroczystej akademii.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz W. Rygielski.

